

ВТРАТА ЧИННОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНУ УКРАЇНИ УНАСЛІДОК ВИЗНАННЯ ЙОГО НЕКОНСТИТУЦІЙНИМ

Втрата законом чинності означає припинення його дії. Визначають чотири форми втрати кримінально-процесуальним законом чинності:

– закон втрачає чинність, коли його скасовано або замінено іншим законом. У новому законі є пряма вказівка на втрату дії раніше чинного закону;

– закон втрачає чинність, коли його замінено повністю або частково новим законом без будь-якої вказівки про це в новому законі. Отже, новий закон видають, приймають без спеціальної вказівки на те, що він замінює собою колишній, але регулює ті самі відносини, що регулював колишній закон. У цьому разі питання про заміну колишнього закону новим слід вирішувати на основі зіставлення змісту нового та колишнього законів;

– закон припиняє свою дію зі зникненням умов, на які його було розраховано (закони тимчасової дії). Чинність закону припиняється автоматично, у зв'язку із закінченням строку, на який розрахована дія закону (закони про Державний бюджет України на відповідний рік тощо);

– закон втрачає чинність унаслідок визнання його неконституційним рішенням Конституційного суду України

Стаття 152 Конституції України зазначає, що закони за рішенням Конституційного Суду України визнаються неконституційними повністю або в окремі частині, якщо вони не відповідають Конституції України або якщо було порушено встановлену Конституцією України процедуру їх розгляду та ухвалення [1].

Як роз'яснив Конституційний Суд України, положення ч. 2 ст. 150 Конституції України щодо виконання рішень Конституційного Суду України необхідно розуміти так, що закони, інші правові акти або їх окремі положення, визнані за цими рішеннями неконституційними, не підлягають застосуванню як такі, що відповідно до ч. 2 ст. 152 Конституції України втратили чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України рішення про їх неконституційність. Органи державної влади, органи Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, посадові та службові особи, громадяни та їх об'єднання, іноземці, особи без громадянства, юридичні особи не вправі застосовувати чи використовувати правові акти або їх положення, які визнані неконституційними [2].

Слід зазначити, що Конституція України не визначає процедуру набрання чинності законами або їх окремими положеннями.

Згідно ст. 15 Закону України «Про Конституційний суд України» 1996 р. підставами для ухвалення Конституційним Судом України рішення про неконституційність правових актів повністю або їх окремих частин є порушенням встановленої Конституцією України процедури їх розгляду й ухвалення.

Зазначимо, що Закон України «Про Конституційний суд України» 1996 р. не містить положення про визначення моменту, з якого втрачає чинність закон, визнаний повністю або частково не відповідним Конституції України. Така ситуація породжує складнощі у правозастосовній практиці.

Так, наприклад, Законом України від 14 грудня 2006 р. КПК України було доповнено ст. 236-7 і 236-8, якими врегульовано порядок оскарження до суду ухвали про порушення кримінальної справи, розгляду судом скарги на це кримінально-процесуальне рішення. Верховний суд України звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням вирішити питання про відповідність Конституції України положень ч. 7, 9, п. 2 ч. 16 ст. 236-8 КПК України, яким судам було надано право: відмінити ухвали про порушення кримінальної справи в разі ненадання без поважних причин до суду матеріалів, на підставі яких було ухвалено рішення про порушення кримінальної справи, у встановлений суддею термін; розглядати справи про оскарження ухвал про порушення кримінальної справи без участі в судовому засіданні прокурора; виносити ухвали про відмову в порушенні кримінальної справи в разі задоволення скарг на ухвали про порушення кримінальної справи та відміну відповідних ухвал. Рішенням від 30 червня 2009 р. вказані положення кримінально-процесуального закону було визнано такими, що не відповідають Конституції України. Зазначимо, що вони втратили чинність із дня винесення Конституційним Судом України цього рішення.

Іншої думки тримається М.К. Гулялова, яка зазначає, що неконституційний кримінально-процесуальний закон має втрачати чинність із моменту його прийняття і не породжувати наслідків з дня його видання [3]. Але з такою точкою зору навряд чи можна погодитися, тому що в такому випадку потрібно скасовувати усі рішення, які були прийняті до рішення Конституційного Суду України.

На жаль, і новий КПК України 2012 р. не вирішив цього питання. Стаття 5 КПК України 2012 р. визначає дію Кодексу у часі. А саме: «процесуальна дія проводиться, а процесуальне рішення приймається згідно з положеннями Кодексу, чинними на момент початку виконання такої дії або прийняття такого рішення. Допустимість доказів визначається положеннями Кодексу, які були чинними на момент їх отримання».

Невизначеність моменту втрати чинності кримінального процесуального закону, що не відповідає Конституції, має бути усунена законодавчим шляхом. На мою думку, втрата чинності неконституційного кримінального процесуального закону має встановлюватися Конституційним Судом України не з моменту винесення такого рішення, а з моменту його офіційної публікації. Це положення має бути відображено і у: ст. 5 нового КПК України; ч. 2 ст. 152 Конституції України; ч. 2 ст. 73 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст. 141.
2. Вісник Конституційного Суду України. – 2000. – №6.
3. Гулялова М.К. Действие уголовно-процессуального закона во времени, пространстве и по кругу лиц: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. – 185 с.

УДК 343.31(043.2)

Кубальський В.Н., к.ю.н., доцент,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИНИ, ПОВ'ЯЗАНІ З СЕПАРАТИЗМОМ

Як зазначено в Національній доповіді Національного інституту стратегічних досліджень, проблема сепаратизму (від лат. *separatus* – відокремлення) – одна з найбільш складних, оскільки безпосередньо пов'язана з питаннями існування держав, зміною їх кордонів та утворенням нових держав. По суті, на Донбасі Україна має справу з гібридним сепаратизмом, який є частиною гібридної війни РФ. Його основу становить політичний сепаратизм, інспірований та підтримуваний ззовні [1, с. 5, 7]. Сепаратизм породжується суперечностями між центральною владою держави та носіями ідей сепаратизму, якими здебільшого є політичні партії, громадські та релігійні організації етнічних або конфесійних меншин, іноді – окремі регіональні політичні структури [2, с. 469].

За визначенням, що міститься в «Юридичній енциклопедії», сепаратизм – це «рух, спрямований на відокремлення від держави частини її території та населення». Сепаратизм може виявлятися в найрізноманітніших діях: від пропагандистських акцій, діяльності політичних партій, громадських рухів, масових акцій, у тому числі референдумів аж до терористичних актів та збройної боротьби [2, с. 469]. При цьому слід розрізняти сепаратизм як явище та відповідно сепаратистську діяльність як суто предметно-практичну сторону явища. З